

Kielce, 17.12.2012

dr hab. Piotr Bury, prof. UJK
Instytut Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Jana Kochanowskiego

RECENZJA
PRACY DOKTORSKIEJ

mgra Edwarda SZCZERBIENIA,

pt. „**Wpływ położenia przygranicznego na rozwój lokalny na przykładzie gminy Nowogrodziec**”,

napisanej w jeleniogórskiej Katedrze Gospodarki Regionalnej UE we Wrocławiu,
pod kier. prof. UE dra hab. Ryszarda Broła

Uwagi wstępne

W rozprawie Autor zajął się sprawą istotną dla każdej społeczności lokalnej, tj. rozwojem gminy, w powiązaniu ze specyfiką wynikającą z położenia przygranicznego.

Celem pracy było „ukazanie zakresu i siły oddziaływania przygranicznego położenia na procesy rozwojowe w skali lokalnej” oraz „prezentacja praktycznych możliwości wykorzystania walorów przygranicznego położenia w strategicznym zarządzaniu rozwojem lokalnym” (s.4).

Treść pracy odpowiada tematowi określoneemu w tytule, a jej układ jest logiczny.

Rozważania Autor zawarł we wstępie, czterech rozdziałach i zakończeniu. Wstęp zawiera (bardzo) ogólne tło pracy, jej cel, zakres, zastosowane metody badawcze i zawartość. Rozdział pierwszy przedstawia pojęcie, koncepcje i czynniki rozwoju lokalnego oraz sposoby jego mierzenia. Rozdział drugi to prezentacja różnych pojęć związanych z terytoriami przygranicznymi, określenie badanego obszaru oraz opis jego cech demograficznych i gospodarczych. Rozdział trzeci przedstawia gminę Nowogrodziec pod kątem jej przygranicznego położenia. Rozdział czwarty pokazuje, jak można wykorzystać przygraniczne położenie gminy w formułowaniu strategii jej rozwoju. Zakończenie to zbiór ogólnych refleksji na temat przeprowadzonych badań i ich wyników. Ponadto praca zawiera wykazy wykorzystanych źródeł oraz zamieszczonych tabel, rysunków i fotografii.

Praca liczy 209 stron, w tym sam tekst (z tabelami, rysunkami itp.) – 192, co z uwagi na format daje około 260 stron maszynopisu.

Wykaz źródeł obejmuje 114 książek, artykułów i innych wydawnictw (w tym 3 w jęz. angielskim), 20 źródeł internetowych oraz 21 aktów prawnych (w większości uchwał rady gm. Nowogrodziec).

Uwagi ogólne

Praca dotyczy rozwoju lokalnego, a szczególnie możliwości w tym zakresie w przypadku gmin położonych przy granicy państwa. Tereny te, przez kilkadziesiąt lat – poza wyjątkami, gdzie działały nieliczne przejścia graniczne – były zaniedbane. Stopniowe otwieranie się Polski na sąsiadów dawało i im nowe możliwości rozwoju. Pełne otwarcie granic z krajami Unii Europejskiej spowodowało swobodny przepływ towarów i ludności; pozostałe obszary przygraniczne, w dalszym ciągu peryferyjne (tzw. ściana wschodnia), zostały objęte różnymi formami wsparcia w celu wyrównywania poziomu życia z resztą kraju. Ciekawe zatem wydaje się zbadanie, czy i w jaki sposób pełne „otwarcie” wpływa na rozwój gminy położonej niedaleko granicy państwa. Temat pracy uważam więc za interesujący i aktualny, a poruszaną w niej problematykę za istotną dla rozwoju lokalnego.

We Wstępie obok celu podstawowego wymienione są jeszcze: cel uzupełniający (jw.) oraz pięć tez badawczych. Oba cele Autor osiągnął, choć trudno zmierzyć zadeklarowane „zakres i siłę” oddziaływania samego położenia gmin(y). Zweryfikował również podane tezy, aczkolwiek nie wszystkie pozytywnie (specyfika zagospodarowania przestrzennego) i jednoznacznie (na ile rozwój gminy jest wynikiem przygranicznego położenia, a na ile zlokalizowania tam części SSE, będącego też pewnie wynikiem tegoż położenia...). W toku wywodu opartego na badaniach empirycznych (i podbudowanego teorią nt. rozwoju lokalnego w ogóle) Autor wykazał, iż przygraniczne położenie gmin wywiera pozytywny wpływ na ich rozwój. Trudniej stwierdzić natomiast, w jakim stopniu walory takiej lokalizacji nie są wykorzystywane.

Praca ma – ogólnie rzecz biorąc – charakter opisowy, co sprawia, że brak w niej autorskiego podejścia do metod/technik badawczych i związanych z tym rozterek i wyborów. Niewątpliwą jej zaletą, szczególnie zawartych w niej opisów i wniosków, jest fakt, iż Autor jest – od wielu lat – praktykiem samorządowym.

Liczba źródeł jest wystarczająca a ich dobór adekwatny do tematu rozprawy.

Praca jest dość obszerna, co wynika z jej opisowego charakteru; trudno jednak wskazać zdecydowanie zbędne czy nadmiernie rozbudowane fragmenty (usunięcie kilku zdjęć dałoby tylko dwie strony mniej).

Praca jest napisana dość starannie. Drobne uchybienia interpunkcyjne zdecydowanie przebiega, konsekwentnie stosowane, stawianie przecinka przed itd./itp. W tabelach liczby są wyśrodkowane, co utrudnia ich odczyt; podobny efekt daje podawanie wielkości (procentowych) z dwoma miejscami po przecinku. Ponadto tytuły lub główki niektórych tabel są niepełne (brak j.m.) lub niewłaściwe (np. struktura zamiast liczba). Autor (nad)używa również niewłaściwych słów i zwrotów, często z żargonu urzędniczego (poprzez, pomiędzy, odnośnie, realizacja celu).

Uwagi szczegółowe

1. Wyliczanka „powszechnie stosowanych” wskaźników i ani jednego źródła (s.34).
2. Przedrostek „trans” (s.39) wywodzi się z łaciny (przez, z drugiej strony...); Proust pisze, że „słowa francuskie [...] nie są niczym innym jak ‘przekręcaniem’, dokonanym przez usta galijskie, fałszywie wymawiające łacinę” (W poszukiwaniu straconego czasu, t.4).
3. Bilateralny (s.40) znaczy: dwustronny, co akurat do omawianego Euroregionu Nysa nie pasuje.
4. Wskaźnik przyrostu naturalnego (a nie: przyrost, tab.2) podaje się zawsze na tysiąc ludności (albo w promilach).
5. Co to jest „ujemne saldo przyrostu naturalnego”? Podana wielkość oznacza wskaźnik (s.46).
6. Co to jest „obciążenie ekonomiczne ludności...” (s.49)? Dalej (s.111) jest mowa – prawidłowo – o wskaźniku obciążeń demograficznych.
7. „W żadnej z gmin nie dominuje sektor rolniczy” (s.56; por. też s.98) – i to mimo ogólnie rolniczego ich charakteru. Szkoda, że brakło komentarza nt. pozycji tzw. rolnictwa w gospodarce, badaniach, statystyce, finansach, ubezpieczeniach itp. w Polsce.
8. Po rozważaniach nt. wsparcia unijnego w celu m.in. wyrównywania różnic w poziomie życia na obszarach przygranicznych (pkt 2.4.) następuje konstatacja, że różnice takie tamże występują i – na styku granic – są „najsilniej widoczne i niekorzystnie [...] odczuwane” (s.90). Chyba nie taka kolejność?
9. W tab.24 dziwne ujęcie Unii Europejskiej: UE-27, UE-15 i UE-10. Czyli jest cała Unia, są kraje „stare”, są i „nowe”, a dwa zginęły. I to bez komentarza, dlaczego tak.
10. Poziom jakości życia (s.104) – czegoś tu za dużo: albo poziom życia (wymiar obiektywny), albo jego jakość (wymiar subiektywny).
11. Rys.8 – gdzieś zniknęła autostrada, tak ważna dla badanej gminy!
12. Tab.34 – po co dwa kolejne lata, skoro wielkości podobne i do tego bez wniosków? Poza tym tytuł (jak i tab.33) – mylący; prościej byłoby: Podmioty gospodarcze...
13. Dane dot. bezrobotnych wg wykształcenia (s.126) byłyby bardziej wymowne, gdyby je odnieść do struktury ludności wg wykształcenia.
14. Ciekawe byłoby porównanie, w czasie, energii elektrycznej zużywanej przez gospodarstwa domowe do liczby tychże (s.133).
15. Podanie, że przez gminę Nowogrodzic przebiega „odcinek autostrady A 4 relacji Zgorzelec – Bolesławiec” (s.134) o niczym nie świadczy bez informacji o zjeździe (zjazdach) z niej.
16. Niezbędnymi warunkami współpracy transgranicznej są przede wszystkim: ustrój państwa, który na takie działania zezwala oraz brak ksenofobii (G.G. może o tym nie wiedzieć, ale Autor powinien).
17. W akapicie omawiającym prawne uregulowania współpracy JST z zagranicą brak odwołania do ustawy o samorządzie gminnym (art.7, ust.1, pkt 20).
18. „Celem [...] jest zaś utworzenie wspólnego polsko-czesko-niemieckiego podmiotu prawnego” (s.146) – i tyle. O jakim charakterze? W jakim celu? Jakaś nowa władza, a może „opcja”?
19. Miasta i gminy (s.146 i in.) – potworek odziedziczony po PRL i nadal – chyba zresztą bezprawnie – hołubiony. Bezsensowny, bo jeśli $g=m+g$, to znaczy, że $m=0$.
20. Niższe od maksymalnych stawki podatku od nieruchomości dla gruntów i budynków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej mogą być instrumentem lokalnej polityki budżetowej. Ale te stosowane przez gminę Nowogrodzic chyba nie bardzo (s.171, 191); stawki maksymalne są jednakowe i dla miasta stoł. Warszawy i dla gminy Koziawólka

Mała; gmina badana jest gdzieś pomiędzy, ale jednak bliżej tej drugiej... Gdyby uchwalono tam stawki w wysokości $\frac{1}{4}$ czy nawet $\frac{1}{2}$ maksymalnych, to może by to była jakaś zachęta, ale „aż” o 1,50 zł mniej (w stosunku do 21,94)?!

21. Nie ma w Polsce powiatu Lubań, ani powiatu Złotoryja (s.186).

22. W Zakończeniu Autor pisze o korzystnych przemianach demograficznych w gminach przygranicznych, (zaprzeczając zresztą sobie w następnym akapicie, s.188); przyczyna tych zmian, w świetle rozprawy, wydaje się oczywista: przyczyną są inwestycje, których to przyczyną jest korzystne położenie...

Konkluzja

Wymienione wyżej uwagi krytyczne nie podważają znaczenia i pozytywnej oceny całej pracy, chociaż obniżają jej poziom.

Stwierdzam, iż oceniana praca spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim, określone w art.13, ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i może stopniach i tytule w zakresie sztuki i może być dopuszczona do kolejnych etapów postępowania o nadanie mgrowi Edwardowi SZCZERBIENIOWI stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

